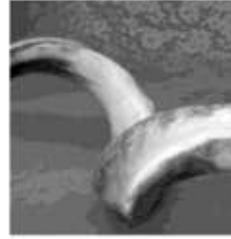

INSTITUTE
FOR
JEWISH
CONTINUITY

OPPORTUNITIES FOR LIFE-LONG LEARNING

7504 SEVEN MILE LANE • BALTIMORE, MD 21208

410-415-3755 • INFO@GOIJC.ORG • WWW.GOIJC.ORG

Ethics and Ethos:

Timeless Lessons – Weekly Parsha Series

Parshas Vayechi: Requests and Regrets

Rabbi Shmuel Silber

December 31, 2014

***Tonight's Shiur is sponsored by Mitch and Janice Posner
on the occasion of the shloshim of Mitch's mother, Lois Posner, Leah bas Chaim, z"l***

THIS COURSE IS DEDICATED IN MEMORY OF:

אסתר חיה ז'ל בת צבי ופרומה עלקא פייגא בת מאיר ופשא לאה ז'ל נח בן אברהם ופייגא ז'ל
תהא נשמתם צרוות בצרוור החיים

MAY THEIR SOULS BE BOUND IN THE EVERLASTING BOND OF LIFE

1. בראשית פרק מח

(א) ויהי אחרי הדברים האלה ויאמר ליוסף הנה אביך חלה ויקח את שני בניו עמו את מנשה ואת אפרים: (ב) ויגד ליעקב ויאמר הנה בנך יוסף בא אליך ויתחזק ישראל וישב על המטה: (ג) ויאמר יעקב אל-יוסף אל שדי נראה אלי בלוי בארץ כנען ויברך אתי: (ד) ויאמר אלי הנני מפרך והרביתיך ונתתיך לקהל עמים ונתתי את הארץ הזאת לזרעך אחריך אחזת עולם: (ה) ועתה שני בניך הנולדים לך בארץ מצרים עד-באי אליך מצרימה ליהם אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו-לי: (ו) ומולדתך אשר-הולדת אחריהם לך יהיו על שם אחיהם יקראו בנחלתם: (ז) ואני בבאי מפדן מתה עלי רחל בארץ כנען בדרך בעוד כבדת ארץ לבא אפרתה ואקברה שם בדרך אפרת הוא בית לחם:

1. Now it came to pass after these incidents that [someone] said to Joseph, "Behold, your father is ill." So he took his two sons with him, Manasseh and Ephraim. 2. And [someone] told Jacob and said, "Behold, your son Joseph is coming to you." And Israel summoned his strength and sat up on the bed. 3. And Jacob said to Joseph, "Almighty God appeared to me in Luz, in the land of Canaan, and He blessed me. 4. And He said to me, 'Behold, I will make you fruitful and cause you to multiply, and I will make you into a congregation of peoples, and I will give this land to your seed after you for an everlasting inheritance.' 5. And now, [as for] your two sons, who were born to you in the land of Egypt, until I came to you, to the land of Egypt they are mine. Ephraim and Manasseh shall be mine like Reuben and Simeon. 6. But your children, if you beget [any] after them, shall be yours; by their brothers' names they shall be called in their inheritance. 7. As for me, when I came from Padan, Rachel died to me in the land of Canaan on the way, when there was still a stretch of land to come to Ephrath, and I buried her there on the way to Ephrath, which is Bethlehem."

2. רשב"ם בראשית פרשת ויחי פרק מח פסוק ז

(ז) ואני בבואי מפדן – באותו הדרך לאחר שברכני הק' מתה רחל באותו הדרך בעוד הרבה דרך עד היישוב, לכן קברתיה בדרך, כי לא [היה] פנאי לקבורה אצל לאה במערת המכפלה. ושלא יפשיעוהו יוסף על אמו הוצרך לומר כן:

3. רש"י בראשית פרשת ויחי פרק מח פסוק ז

(ז) ואני צבאי מפדן וגו' – ואף על פי שאני מטריח עליך להוליכני להקבר בארץ כנען, ולא כך עשיתי לאמך, שהרי סמוך לבית לחם מחה: כבדת ארץ – מדת ארץ, והם אלפים אמה כמדת תחום שבת, כדברי רבי משה הדרשן. ולא חאמר שעכצו עלי גשמים מלהוליכה ולקברה בחצרון, עת הגריד היה, שהארץ חלולה ומנוקצת ככברה: ואקברה שם – ולא הולכתיה אפילו לבית לחם להכניסה לארץ, וידעתי שיש בלבך עלי [תרעומת], אבל דע לך שעל פי הדבור קברתיה שם שחבא לעזרה לבניה כשיגלה אותם וצוראדן, והיו עוזרים דרך שם, יאחז רחל על קברה וצוכה ומבקשת עליהם רחמים, שנאמר (ירמיה לא יד) קול צרמה נשמע רחל מצוכה על צניה וגו', והקצ"ה משיבה (ירמיה לא טו) יש שכר לפעולתך נאם ה' ושבו צנים לגבולם ...

4. ספורנו בראשית פרשת ויחי פרק מח פסוק ז

(ז) ואני. שמא תאמר כשאמר אלי האל יתברך ונתתיך לקהל עמים היתה הכוונה שאוליך עוד בנים אלא שגרם החטא זה לא יתכן: כי בבואי מפדן. כשנגלה אלי אז האל יתברך: מתה עלי רחל. כאמרם ז"ל אין אשה מתה אלא לבעלה (סנהדרין כב ב):

בדרך בעוד כברת ארץ לבא אפרתה. תכף כשנסעתי מאותו המקום שהיה דבר האל יתברך אלי בעודי בדרך טרם הגיעי לבית לחם ואקברה שם בדרך אפרת. וכל כך גברה עלי טרדתי ואבלותי שלא עצרתי כח להוליכה לבית קברות בית לחם ואין ספק כי מאז היה לבי חלל בקרבי ולא שלט עוד בי יצר הרע ונחלשה תאותי ולא נשאר בי כח להוליד בנים:

5. שיחות מוסר (מאמר כו)

(A) ויש להתבונן בזה, בשעה שבא יעקב לפייס את יוסף בנו שלא יהיה בלבו עליו, למה הוצרך לכל ההקדמות הללו, וכי לא די שיאמר לו "על פי הדבור היה", היעלה על הדעת שעדיין יהיה יוסף חושד שמחמת הגשמים נמנע יעקב מלהוליכה לבית לחם, עד שהוצרך לומר לו "עת הגריד היתה", או שהטעם שנמנע הוא מחמת מרחק וטירחה, עד שהיה צריך לומר לו שהיתה בית לחם סמוכה כברת ארץ, ולא מחמת טירחה נמנע.

(B) אלא הענין כך הוא, אימתי ניתן לשמוע את דבר ד', רק בשעה שמנערים את כל האפר הדבוק מסביב, רק אז מתגלה דבר ד' כפי שהוא. כל זמן שמצוי פירור כלשהו מאבק הטבעים במקום, אין דבר ד' יכול להשמע. ולכן רק לאחר שסילק יעקב כל נגיעה וסיבה טבעית בענין, - "עת הגריד היתה" "בעוד כברת ארץ לבוא אפרתה" - אז יכול היה להשמע דבר ד' לקבור את רחל בדרך, כדי שתהיה עזרה לבניה.

(D) ואחר שהודיע יעקב ליוסף שלאפרים משפט הבכורה [אפרים ומנשה כראובן ושמעון פי אפרים כראובן והוא הבכור ומנשה כשמעון], רמז לו שהמשיח שעתיד לעמוד מבני רחל - משבט אפרים שנחשב כהבכור - יבוא קודם משיח בן דוד בית הלחמי, ואמר "ואני בבואי מפדן

מתה עלי רחל בעוד כברת ארץ לבוא וגוי ואקברה שם בדרך אפרת היא בית לחם" שנקברה רחל על הדרך על פי הדיבור להיות לעזרה לבניה על ידי המשיח שיעמוד מצאצאיה קודם בואם ל"בית לחם" מקום ישי אבי דוד משיח ה'. ובזה פייס יעקב אבינו את יוסף.

6. מעין בית השואבה (114)

(A) (מחז) ואני בבואי מפדן מתה עלי רחל בדרך בעוד כברת ארץ לבא אפרתה ואקברה שם בדרך אפרת היא בית לחם.

(B) וברש"י ואני בבואי מפדן וגוי ואע"פ שאני מטריח עליך להוליכני להקבר בארץ כנען ולא כך עשיתי לאמך שהרי מתה סמוך לבית לחם וכוי דע לך שע"פ הדיבור קברתיה שם שתהא לעזרה לבניה וכוי קול ברמה נשמע רחל מבכה על בניה וכוי, עכ"ל. אמנם יקשה המשך הכתובים שא"כ מקומו לעיל (מז,ל) כשהשביעו על הקבורה בארץ כנען ולא כאן אחר אמרו (מח,ה) "אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי".

(C) וגראה שרמז לו יעקב ענין משיח בן יוסף, שכידוע עתיד להיות בי משיחים, ומשיח בן יוסף יופיע מקודם ויהרג במלחמה ואח"כ יבוא משיח משבט יהודה (עי' סוכה נב). משיח בן דוד שעתיד להגלות במהרה בימינו וכוי וכיון שראה משיח בן יוסף שנהרג אומר וכוי, עיי"ש), ומשיח בן יוסף יהיה משבט אפרים והיינו כדכתיב (ירמיה לא,ח) "ואפרים בכורי הוא" (שם,יט) "הבן יקיר לי אפרים".

7. פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) בראשית פרשת ויחי פרק מה סימן ז

ז) ואני בבואי מפרן מתה עלי רחל. מה ענין זה הפסוק אצל זה, אלא צפה יעקב אבינו שדעתו של יוסף לשאול על רחל אמו מפני מה לא העלה יעקב אבינו לקבורה במכפלה, הואיל ורחיבה היתה עליו, ועד שלא התחיל יוסף לשאול, התחיל יעקב לומר ואני, כלומר ואני הייתי רוצה לומר לך על אמך, כי בבואי מפרן מתה עלי רחל, עלי היתה עצבונה, לפי שאין האשה מתה אלא לבעלה, ואין האיש מת אלא לאשתו, ושמה תאמר מפני מה לא קברתיה במערת המכפלה, בארץ כנען מתה, וכאילו במערה נקברה, ולמה לא העליתיה עוד לשם, כי בדרך מתה בעוד ככרת ארץ לבוא אפרתה, כי היה הקיץ גדול ואבק הדרך היתה יכול לכובה בכברה, לפיכך ואקברה שם בדרך אפרתה היא בית לחם, על אם הדרך קברתיה שיהיו בניה עולים לארץ ישראל, ועומדין על קבורתה וזוכרין אותה:

8. Rabbi Samson Raphael Hirsch: Genesis 48:7

- (A) V. 7. ממה עלי, it was a fatal disaster that befell me. כנרת: see Ch. XXXV.16. This speech of Jacob, referring back to Rachel's death and burial is usually taken as having been said as exoneration for his placing such weight on his being buried in Machpela although Joseph's mother was not buried there. But if that was its meaning, we should have expected it to have been said above in the previous conversation, where Jacob asked for the promise for his burial. In the connection in which we find it here it can only have reference to the matter of the discourse here, the decision about the sons of Joseph. In this conversation until the moment when he gives his blessing and imparts to his grandsons their position in the future of the nation, V.8, Jacob is designated solely as Jacob, and not as Israel.

In V.2 when Joseph came to him ויתחוק ישראל, Jacob pulled himself together so as to regard Joseph not only as his son, but in his importance for the national future which is associated with the name ישראל; and from this standpoint too, he expresses, V.8 his blessing on Joseph's sons. But favouring him by making him a double tribe, sprung from Jacob's personal relationship to Joseph, hence ויאמר יעקב V.3, and only at V.8 again וירא ישראל. For it seems that this favouritism to the sons of Joseph came, not from national considerations, but from the individual personal feelings which Jacob, as Jacob, the man, personally felt. In the last days of his life thoughts of the wife whom he loved the most deeply, who was the actual wife of his choice, and who had been taken away from him the earliest, were specially prominent in his mind; her whole fate made it likely that her memory would be more in the background in the future memorials of the nation. When the children of Israel in later times visited the graves of their ancestors, they would find Abraham and Sarah, Isaac and Rebecca, Jacob and Leah, but Rachel, Joseph's mother, was not granted, even in death, to receive her place in the common resting-place of the ancestors of the nation. And only two tribes call her their mother. So it would be just the wife of his heart, whom he had thought of as the real mother of his future people, who might vanish from the hearts of the nation. That was why it was the deep desire of his heart to raise Joseph Rachel's firstborn, to be the firstborn of his national tribes, by making his sons into two tribes, to grant him the right of the firstborn to a "double portion".